

Ida Raffaelli

Odsjek za lingvistiku

Filozofski fakultet

Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

POLISEMIJA PRIDJEVA SPREGA SINTAKTIČKIH I SEMANTIČKIH STRUKTURA

U radu se na primjeru starofrancuskih pridjeva kojima su se imenovali neki od osjećaja upućuje na važnost uočavanja međusobne uvjetovanosti sintaktičkih i semantičkih struktura koje uvjetuju polisemičnu strukturu pridjeva. Posebno se ističe važnost definiranja konteksta i različitih kontekstualnih razina u kojima se leksička jedinica pojavljuje, a koji, prema tumačenjima kognitivne lingvistike, predstavljaju kognitivne mehanizme s pomoću kojega možemo proniknuti u strukturu konceptualnih kategorija.

1. Uvod

Polisemija je jedno od najvažnijih leksičkih pitanja kojima se bavi kognitivna lingvistika jer se tumači kao odraz enciklopedijskih podataka, tj. podataka znanja o svijetu prenesenih i organiziranih tako da postaju značenjski podaci, odnosno dio jezične strukture. Polisemija se stoga može tumačiti kao jedna od temeljnih jezičnih pojavnosti kojim se pokazuje uvjetovanost i međusobnu povezanost konceptualnih i jezičnih struktura. Zato se o polisemnim leksemima govori kao o **leksičkim kategorijama** jer u jeziku organiziraju izvanjezične podatke na istim načelima na kojima se organiziraju i izvanjezične kategorije.¹ Tumačeći polisemiju kao odraz enciklopedijskih podataka organiziranih u značenjske podatke, valja pretpostaviti dva bitna obilježja ta-

¹ V. Geeraerts 1997:20. — Kako ističe G. Lakoff, lingvističke kategorije, pa onda samim time i leksičke, one su vrste apstraktnih kategorija koje bi svaka teorija koja se bavi ljudskim konceptualnim sustavom trebala uzimati u obzir kao važan izvor za uvid u narav kognitivnih kategorija (1987:180). Postoji naravno i reciprocitet, spoznaje o naravi kognitivnih kategorija valja uzimati u obzir kada se govori o jezičnim kategorijama.

ko definirane semantičke strukture leksičke jedinice. Budući da je semantička leksička struktura odrazom ljudskih kognitivnih struktura bitno je istaknuti da: (i) nemaju sve odrednice koje tvore višeznačnu strukturu leksičke jedinice jednaku vrijednost, odnosno, ne sudjeluju na jednak način u njezinu organiziranju što je preslika kognitivnog mehanizma kao fleksibilnog i prilagodljivog novim poticajima iz izvanjezičnoga svijeta. (ii) ne sudjeluju sva značenja koja tvore višeznačnu strukturu na jednak način u njezinu ustroju. Unutar polisemne strukture zamjetljivo je postojanje značenjskih kategorija s većom strukturalnom stabilnošću dok su druga značenja rubnije smještena u polisemnoj strukturi.

Budući da se polisemija tumači kao pojavnost koja pokazuje međusobnu uvjetovanost konceptualnih i leksičkih struktura, opis leksičkih kategorija pruža uvid u strukturu kognitivnih kategorija te načine na koje poimamo i razumijevamo izvanjezične pojavnosti.

Polisemija se u okviru kognitivne lingvistike proučava temeljeći se na trima pristupima:

- a) proučavanje polisemije kao višeznačenjske strukture unutar koje su značenja međusobno povezana, a samim time i djelomice motivirana, na temelju određenih kognitivnih procesa kao što su metafora, metonimija, generalizacija i specifikacija;
- b) proučavanje polisemije kao zrakasto (radijalno) organizirane strukture po principu rodbinske sličnosti s prototipnim značenjem kao središtem strukture oko kojega se organiziraju njemu više ili manje bliska značenja i značenjske nijanse;
- c) proučavanje polisemije kao principa kategorizacije.²

Tim trima pristupima proučavanja polisemije cilj je uočiti i definirati načela organizacije polisemnih struktura odbacujući tvrdnje prema kojima bi se o polisemnim strukturama moglo govoriti kao o značenjskim ostvarenjima bez visokog stupnja unutrašnje organizacije. Tu ponajprije mislimo na tradicionalnu strukturalnu semantiku ullmannovskoga tipa koja se ponajprije zanimala za dijakronijski pristup polisemiji baveći se uzrocima koji dovode do stvaranja višeznačnih struktura, a zanemarivala je opis načela njezine organizacije kao sinkronijskoga stanja. Primjerice, S. Ullmann uočava postojanje značenjskih nijansi, ali ih ne tumači i ne pridaje im mjesto u semantičkoj strukturi jer predstavljaju kontekstualna ostvarenja leksema, a ne razlikovni, stabilni dio njegove strukture.³ Sličnog mišljenja, ali još oštrijeg bio je E. Cose-

² V. Taylor 1995, 2003, Gibbs—Matlock 2001. — Upitno je možemo li te pristupe posve razdvojiti i razgraničiti jer se oni u velikoj mjeri međusobno prožimaju, a ovisno o vidu polisemije koji proučavamo jedan od njih se tada ističe ili u analizi zauzima važnije mjesto od ostalih.

³ V. Ullmann 1969:221—222.

riu za kojega polisemija nije dio jezičnih struktura, već isključivo rezultat različitih ostvaraja jedinice u nekom iskazu. Suprotno tomu, u radovima se nekih kognitivnih lingvista ističe potreba za povezivanjem s metodama psiholingvistike kako bi se empirijski dokazale teorijske pretpostavke o polisemnim strukturama kao inherentnima čovjekovim mentalnim predodžbama. Drugim riječima, tom se suradnjom s psiholingvistikom dokazuje da čovjek u svom mentalnom leksikonu leksičke kategorije vrlo često ima pospremljene upravo kao polisemne strukture.⁴

Međutim, ono što smatramo premalo isticanom činjenicom jesu upravo polisemni leksemi kao jezične strukture koje funkcioniraju, i u jeziku se ostvaruju, unutar određenih jezičnih obrazaca ili konstrukcija. Jezik kao sustav s jasnim odnosima među svojim elementima pruža mnogo više podataka za definiranje načela organizacije polisemnih struktura nego li to kognitivna lingvistika koristi. Ako su polisemni leksemi za kognitivnu lingvistiku jezičnim odrazom konceptualnih struktura kao organiziranih cjelina našega znanja, tada unutar jezika kao sustava valja definirati odnose koji polisemne lekseme određuju kao mikrosustave strukturirane prema prepoznatljivim obrascima svojstvenim jeziku općenito. Tako, u obrnutom smjeru, dobivamo bolji uvid u organizaciju struktura našega znanja.

Odnosu sintagmatskih i paradigmatskih razina ili drugim riječima sprezi između sintaktičkih i semantičkih struktura kao jednom od temeljnih načela organizacije polisemnih struktura kognitivna lingvistika načelno pridaje nedovoljno pažnje. Govorimo li o nekim općim obilježjima američke i europske kognitivne lingvistike, neosporno je da se uočava važnost sintagmatskog okruženja te uporabnih vrijednosti leksema pri strukturiranju polisema, ali se oni ne prepoznaju kao sintaktičke strukture koje predstavljaju okosnicu semantičke strukture leksema. Drugim riječima, kognitivna lingvistika američke i europske orijentacije ne definira *različite tipove* sintagmatskih okruženja unutar kojih se leksem pojavljuje, kao sintaktičke obrasce ili konstrukcije koji određuju i uvjetuju stvaranje poliseminih struktura.

S druge strane, hrvatska jezikoslovna tradicija u kojoj se razvija kognitivna lingvistika (usp. Žic-Fuchs 1991) danas ima posve prepoznatljive okvire koji njeguju ono što velikim dijelom američka i europska kognitivna lingvistika zanemaruju ili čemu pridaju nedovoljno pažnje — *odnosu i sprezi sintagmatskih i paradigmatskih razina*. Jezikoslovna znanja u nas sustavno temeljena na strukturalnoj, posebice europskoj, lingvistici, utjecala su na drukčije tumačenje kognitivne lingvistike i razradu njezinih teorijskih postavki sagledavajući ih upravo kao komplementarne strukturalizmu, prihvaćanjem njegovih temeljnih načela o ustroju jezičnih struktura, a dopunjujući ih i povezujući s načelima jezičnoga funkcioniranja kako ga tumači kognitivna lingvistika.

⁴ V. Gibbs—Matlock 2001.

Određenjem različitih tipova sintaktičkih konstrukcija možemo uočiti načela organizacije polisema kao strukturalno stabilnih, a djelomice dinamički i fleksibilno ustrojenih mikrosustava. Time ujedno možemo proniknuti u načela organizacije konceptualnih struktura.

Isticanjem važnosti sprege sintaktičkih i semantičkih struktura kao jednog od ključnih načela organizacije leksičkih struktura te definiranjem različitih tipova sintaktičkih konstrukcija unutar kojih se ostvaruju različita značenja leksema, pokazujemo da između kognitivne lingvistike i tradicionalnoga strukturalističkog poimanja jezika postoji mnogo više dodirnih točaka nego li to priznaju pristaše jednog ili drugog pristupa. Tumačimo li poliseme kao mikrostrukture s visokim stupnjem unutrašnje organizacije, tada moramo prihvatiti činjenicu da se ta organizacija ostvaruje na istim načelima na kojima se strukturira jezik kao sustav općenito. To je u prvom redu odnos sintagmatske i paradigmske razine.

Kako se taj odnos ostvaruje kao načelo organizacije polisemnih struktura pokušat ćemo pokazati na primjeru triju pridjeva koji pripadaju domeni osjećaja, a tvore semantičko polje 'tuge' u starofrancuskom. Pripadnost pridjeva pojedinim konceptualnim domena uvelike određuje načela njihove organizacije u jeziku. Tako pridjevi koji pripadaju domeni osjećaja posjeduju neka zajednička obilježja u organizaciji semantičke strukture što ćemo tijekom rada isticati različitim vidovima njihova funkcioniranja. Pojavljivanje pridjeva u određenom tipu sintaktičke konstrukcije određuje tip značenja i uvjetuje organizaciju polisemne strukture, što pak definira mjesto pridjeva u odnosu na preostala dva unutar semantičkoga polja.

Pridjevi su samo jedno od sredstava s pomoću kojih se osjećaji imenuju u jeziku. Odabir pridjeva, međutim, ima i svoje teorijsko-metodološko opravdanje u svjetlu njihova sagledavanja kao polisemnih struktura te utvrđivanja načela na kojima se kroz njih kao leksičke strukture, enciklopedijski podaci preslikavaju u značenjske. Zanimljivost je pridjeva koji pripadaju domeni osjećaja u tome što se njihova polisemna struktura organizira na drugim načelima nego li se organizira kod većine pridjeva. Tu ćemo tezu o drukčijem načelu organiziranja njihovih polisemnih struktura pokušati obrazložiti činjenicom da se njihova leksička struktura ostvaruje prenošenjem *uzroka* [U], *manifestacija* [M] i *reakcija* [R], dakle jasno definiranih **standardnih izvanje. zičnih situacija** kao enciklopedijskih podataka koji postaju značenjski podaci leksičke kategorije. Samim time (i) oni imaju funkcionalnu ulogu u strukturi pridjeva te (ii) upućuju na načine strukturiranja konceptualnog sustava osjećaja.

2. Pridjevi kao polisemne leksičke strukture

Kada se u različitim gramatičkim i semantičkim pristupima želi istaknuti da

su pridjevi leksičke jedinice polisemne strukture, tada se naglašava da se polisemna struktura ostvaruje svezom pridjeva s imenicom koju modificira. Time se ističe da je za cjelovito definiranje semantičke strukture pridjeva potrebno definirati sintaktičke strukture unutar kojih se polisemičnost pridjeva ostvaruje.

Ističući važnost sintaktičkih funkcija u definiranju semantičke strukture pridjeva, gramatike, kako suvremenog francuskog jezika, tako i one starofrancuskog, naglašavaju važnost atributne funkcije pridjeva. Posebno iscrpno, ustroj semantičke strukture pridjeva analizira Gérard Moignet.

On u djelu *Systématique de la langue* o ustroju semantičke strukture pridjeva govori na temelju Guilleaumovih teorijskih postavka psihosistematike i psihomehanike.⁵ Za ustroj semantičke strukture pridjeva posebice važnim smatra mjesto pridjeva u funkciji atributa. Koristeći se gijomovskom terminologijom, Moignet napominje (1981:45) da mjesto atributa prije ili poslije supstantivne podrške (imenice koju opisuje) zavrjeđuje poseban lingvistički osvrt upravo zbog mehanizama koji se aktiviraju pri jednoj ili drugoj uporabi iz čega proizlazi da to postaje i semantičkim, a ne samo sintaktičkim pitanjem.

Tako postponirani pridjev opisuje imenicu koja je dovršena i u svojoj ideogenezi i morfogenezi⁶ pa se pridjev smatra pojmovnom dopunom već semantički i morfološki definiranoj imenici.⁷ Postponirani pridjev opisuje imenicu i kvalificira je te se i imenica i pridjev smatraju zasebnim semantičkim entitetima formiranim u vlastitim, odvojenim ideogenezama i morfogenezama. Postponirani pridjev semantički je potpuno oblikovan i upotrebljava se u svojoj punoj semantičkoj vrijednosti.

Anteponirani pridjev uključuje se u proces ideogeneze imenice koje je atribut te doprinosi svršetku ideogeneze prije nego se ona samostalno oblikuje za imenicu. Tako anteponirani pridjev i imenica zajednički tvore semantičku, odnosno značenjsku cjelinu, a anteponirani pridjev preuzima funkciju priloga i postaje svojevrsnim klasifikatorom.⁸ Za razliku od postponiranoga pridjeva koji se priključuje imenici s dovršenom ideogenezom, dakle semantički pot-

⁵ Moignet 1981:8. — Psihosistematika proučava sustave mišljenja koja stvaraju arhitekturu nekoga jezika. Ti su mentalni sustavi ugrađeni u mišljenje govornika neke lingvističke zajednice, a zadaća je lingvista da opiše mehanizme koji pokreću mentalni sustav. Psihomehanika temeljna je zadaća lingvista.

⁶ Ideogeneza (*idéogénèse*) i morfogeneza (*morphogénèse*) pojmovi su koje uvodi G. Guillaume, a oni (jednostavno rečeno) odgovaraju oblikovanju jezičnoga znaka kao rezultata sukcesivnih mehanizama ljudskoga mišljenja. Zahvaljujući tim mehanizmima, jezični se znak izdvaja iz amorfne tvari koja postoji u mentalnom sustavu: ideogeneza odgovara oblikovanju njegova plana sadržaja (značenja), a morfogeneza oblikovanju njegova plana izraza (oblika). Vidi više u Guillaume 1988.

⁷ V. Moignet 1981:45.

⁸ Isto.

puno definiran, anteponirani pridjev pojavljuje se kao semantički nedovršen. U francuskom se jeziku semantička sveza pridjeva i imenice vidljiva u primjerima kao što su *une jeune fille*, *un grand homme*, a morfološki i leksički je još cjelovitija u tzv. *mots composés* kao što su *un bonhomme*, *un grand-père*.⁹

Funkciju koju pridjev može imati kao predikatna riječ tj. dio imenskoga predikata, G. Moignet smatra manje relevantnim za ustroj semantičke strukture pridjeva (1981:45). Kada, naime, pridjev ostvaruje predikaciju, on se upotrebljava u svojoj *punoj semantičkoj vrijednosti*. Pridjev je već završio svoju vlastitu ideogenezu i morfogenezu, te ne utječe na ideogenezu imenice na koju se odnosi kao dio imenskoga predikata. Moigneta ne zanima ustroj semantičke strukture pridjeva unutar predikatne funkcije jer su prema načelima psihomehanike i ideogeneza i morfogeneza pridjeva u toj funkciji završene.

Iako Moignet to eksplicite nigdje ne piše, anteponiranost i postponiranost pridjeva u atributnoj funkciji sintaktičko-semantičko je obilježje koje upućuje na polisemičnost francuskih pridjeva kako u starofrancuskom¹⁰ tako i u suvremenom francuskom jeziku. Promjena mjesta pridjeva u odnosu na imenicu koju modificira određuje polisemnu strukturu nekih pridjeva što i jest jedna od semantičkih osobitosti francuskih pridjeva. *Grand* u *un grand homme* ostvaruje značenje 'velik zbog svojih djela ili kvaliteta', dok u *un homme grand* ostvaruje značenje 'velik tijelom, visok'.

U nekim se drugim teorijsko-metodološkim okvirima o polisemiji pridjeva govori ponajprije kao o kontekstualno određenom fenomenu. Takvu tvrdnju zastupaju J. Pustejovsky i B. Boguraev za koje je polisemija pridjeva kontekstualno uvjetovana i proizlazi iz semantičkoga ponašanja pridjeva u različitim kontekstualnim okruženjima (1996:5). Prema njihovu se tumačenju značenje pridjeva *fast* razlikuje u *fast typist*, *fast car*, *fast waltz*. Kako napominju dvojica autora, na primjeru pridjeva *fast* uočavamo tri različita kontekstualna ostvarenja koja određuju polisemnu strukturu leksičke kategorije. Takav pristup polisemiji, moramo biti svjesni, negira ili zapostavlja postojanje leksemu inherentne semantičke strukture.

D. Geeraerts (1993) i G. Dunbar (2001) ističu da je za polisemiju pridjeva važno uočiti sintaktičku konstrukciju ili sintagmatsku cjelinu kojoj pridjev kao modifikator imenice pripada. Za pridjev *fresh* 'optimalnost' je obilježje koje nije inherentno denotativnom značenju pridjeva *fresh* već je kontekstualno implicirano u određenoj sintagmatskoj cjelini N + Adj (*fresh fish*) i nastaje iz te sveze što znači da pripada znanju o svijetu, dakle enciklopedijski je podatak koji

⁹ V. Moignet 1981:47.

¹⁰ G. Moignet u *Grammaire de l'ancien français* na jednak način objašnjava sintaktičko-semantička obilježja starofrancuskih pridjeva.

¹¹ Tim se primjerom otvara i pitanje odnosa polisemije i dvosmislenosti kao dvama tipovima leksičkih struktura koji su vrlo usko povezani i ponekad ih je vrlo teško me-

postaje funkcionalnim dijelom semantičke strukture.¹¹

Sličnu tvrdnju zastupa i C. Paradis, koja ističe da je za cjelovito i potpuno tumačenje semantičke strukture pridjeva potrebno prisustvo imenice jer su bez supstantivne podrške pridjevi semantički nedefinirani (2000). Ona ističe da se središnje pitanje polisemije pridjeva veže: (i) uz tumačenje polisemne strukture leksema kao jedinstvenog, jeziku inherentnog nejasnog koncepta, ili (ii) kao odnos različitih značenjskih varijacija određenoga leksema koje pripisujemo određenom kontekstu. — U prvom slučaju riječ je o fiksnim značenjima prema kojima je polisemija inherentna leksičkoj strukturi koja bi se u primjeru pridjeva *fast* sastojala od tri stabilna značenja određena već unutar sustava. U drugom slučaju ne bismo niti mogli govoriti o leksičkoj strukturi inherentnoj jezičnom sustavu jer ne postoje stabilna značenja budući da se polisemija određuje isključivo kao pragmatičko obilježje prema kojemu svaka nova uporaba u svakom novom kontekstu uvjetuje stvaranje novih značenja. Kako sama autorica ističe, na pitanje se polisemije najtočnije može odgovoriti ako se zauzme treća, srednja pozicija: (iii) polisemija je djelomice inherentna jeziku kao sustavu, a djelomice je kontekstualno uvjetovana. C. Paradis daje primjer pridjeva *old* u sintagmama *old car*, *old friend*, *old boyfriend*. Definicija bi pridjeva izvan konteksta bila ‘nešto što dugo traje’ što je semantički preopćenito i nejasno, a konkretna se obilježja ostvaruju i ističu u sintagmatskom odnosu s imenicama koje pripadaju različitim domenama. Iako je autorica pravilno sagledala i prihvatila jedino moguće tumačenje polisemnih struktura, odabrani primjer pridjeva *old* bliži je problemu koji polisemiju veže uz konceptualnu nejasnost, kao što je uostalom i primjer pridjeva *fast* i *fresh*, nego li uistinu obrazlaže načela funkcioniranja pravih polisemnih pridjeva koji sadrže dva ili više strukturalno odvojena značenja.

Kada bismo u potpunosti prihvatili samo tezu (i), tada bismo odbacili mogućnost promjena značenja i širenja strukture stvaranjem novih, a kada bismo se priklonili samo tezi (ii), tada je pitanje kako bi govornici uopće i znali pravilno upotrebljavati određeni leksem. Svaka najmanja kontekstualna promjena uvjetovala bi potpunu izmjenu leksičke strukture. Tako bi zapravo leksem neprekidno mijenjao odnose na paradigmatskoj i sintagmatskoj razini čime, strukturalistički tumačeno, ne bi mogao pripadati jezičnom sustavu što je u cijelosti neodrživa činjenica. Odnosno, kada ne bi postojao stabilni dio leksičke strukture komunikacija ne bi ni bila moguća. Prema našem je mišljenju teza (iii) — iako autorica to ne ističe¹² — i najprikladnija kognitivnom tumačenju

đusobno razlikovati. Naime, dvosmislenost bi prema tumačenjima kognitivnih lingvиста odgovarala postojanju jedinstvenog, nejasnog koncepta inherentnog jeziku kojega se dijelovi oprimjeruju u različitim kontekstualnim okruženjima. V. Geeraerts 1993 i Tuggy 1993.

¹² Sličnu tvrdnju nalazimo i u jednom kasnijem radu. V. Paradis 2001.

polisemije, a ujedno podržava strukturalističko viđenje jezika kao jasno definiranog sustava. Ta teza u tumačenju polisemije ujedno potvrđuje premalo isticanu činjenicu da kognitivni pristup jeziku ne negira neka od temeljnih strukturalističkih načela u opisu jezika, već upravo suprotno, potvrđuje njihovu međusobnu komplementarnost i mogućnost teorijsko-metodološkoga dopunjavanja. Polisemija neosporno jest dijelom jezične strukture i inherentna je jeziku kao sustavu upravo zato što konceptualnu strukturu na koju se preslikava čine tipični, regularni segmenti kao strukturalno stabilni elementi konceptualnoga, a onda i jezičnoga sustava kojemu pripada. Međutim, polisemija je ujedno i pokazatelj dinamičnosti i fleksibilnosti ljudskog konceptualnog sustava. Naime, ljudske kognitivne sposobnosti, procesi kategorizacije i ostali koji sudjeluju u prikupljanju i strukturiranju znanja, dinamički su ustrojeni te neprestano utječu na varijabilnost konceptualnih, a samim time i semantičkih struktura. Teza (iii) teorijskom je osnovom za tumačenje odnosa **strukturalne stabilnosti i dinamike** kao dvaju bitnih obilježja koja utječu na organizaciju polisemnih struktura. Sposobnost ljudskoga uma, kao dinamički ustrojenoga, da s pomoću već postojećih jezičnih izraza te njihovom međusobnom kombinacijom imenuje nove koncepte jedan je od ključnih procesa u stvaranju višeznačnih leksičkih struktura.

3. Internalistički pristup kontekstu i organizacija polisemnih struktura

Važno pri definiranju načela organizacije polisemnih leksema općenito, a što se posebice uočava kao bitno svojstvo pridjeva kojima se imenuju osjećaji, jest opis jezičnih obrazaca kojima se standardne izvanjezične situacije prenose u jezik i postaju funkcionalnim elementima leksičke strukture. To se može opisati utvrđivanjem načela sintaktičkoga ponašanja odabranih pridjeva preuzimajući **internalistički** pristup kontekstu P. Violi koji je, kako sama autorica ističe (2000), na određeni način kompatibilan s Fillmoreovim *scenama*.¹³ Iako,

¹³ Ch. Fillmore *scene* tumači kao složene, organizirane i koherentne cjeline našega znanja, vjerovanja i iskustva, a *okvir* kao bilo koji lingvistički (jezični) odabir kao što su kolokacije ili gramatičke strukture kojim aktiviramo ili ističemo određeni dio *scene* i koji se u odnosu na određenu *scenu* razumije (1977:63). *Scene* i *okviri* međusobno se aktiviraju i uzajamno su povezani. To je tumačenje vrlo blisko poimanju *okvira* na području umjetne inteligencije kao baze podataka nužne da se predoče stereotipne situacije te da bi se mogle razumjeti nove situacije i novi koncepti. Usp. Martin 2001. – Drugim riječima, odnos *scena* i *okvira* te razumijevanje pojedinačnih koncepata prema postojećim konfiguracijama znanja jedno je od ključnih mjesta kognitivne lingvistike. I Langackerovi termini *profiling* i *construal* a) kao razumijevanje koncepta u odnosu na pozadinsko jezično i enciklopedijsko znanje i b) kao sposobnosti da gramatičkim i leksičkim elementima izražavamo različito poimanje iste situacije, suštinski su bliski Fillmoreovu tumačenju *scena* i *okvira*. V. Langacker 1987, 2000a, 2000b.

¹⁴ V. Geeraerts 1993 i Dunbar 2001.

kontekst terminološki ne određuju na taj način, i drugi kognitivni lingvisti¹⁴ govore o kontekstu kao o integralnom dijelu čovjekovih kognitivnih struktura koji upućuje na trenutačnu, odnosno aktivnu konfiguraciju znanja. Prema internalističkom pristupu, kontekst se tumači kao *kognitivni mehanizam* kojim možemo proniknuti u strukturu konceptualnih kategorija. Kontekst stoga više nije izvanjski mehanizam koji uspavljuje ili budi virtualne sastavnice semantičke strukture, već je integralni dio naših kognitivnih struktura koji aktivno sudjeluje u organiziranju konceptualnih i leksičkih struktura. Svaki kontekst zapravo profilira ili ističe određene dijelove našega znanja kao strukturirane cjeline. Kontekstualno oprijemljenje nekog koncepta predstavlja samo jednu od mogućih konfiguracija našega znanja o svijetu. Kao i kod Fillmoreovih *scena*, internalistički tumačen kontekst, značenje određuje pojavljivanjem leksičkog oblika u tipičnim, regularnim kontekstualnim okruženjima. *Kontekst je okvir kojim se ističe standardni dio scene kao konceptualne podloge za razumijevanje značenja leksičke jedinice.*

Upravo stoga **internalistički** pristup kontekstu omogućava utvrđivanje jezičnih obrazaca prema kojima bi se moglo opravdati tumačenje višeznačnih leksema kao **stabilnih**, a ujedno **dinamički** ustrojenih struktura. Ako se kontekst u internalističkom pristupu tumači kao kognitivni mehanizam koji upućuje na načine strukturiranja konceptualnih, a samim time i leksičkih struktura, tada unutar tako definiranog konteksta treba razlikovati *tipične, regularne* obrasce unutar kojih se ostvaruje **stabilni** dio konceptualne, tj. leksičke strukture, od *uporabnih varijacija* kao inovacija u imenovanju novih koncepata koje odražavaju **dinamički** ustroj konceptualnog sustava. *Tipični* ili *regularni* obrasci predstavljaju čvrsto strukturirane, stabilne konfiguracije našega znanja, dok *uporabne varijacije* predstavljaju inovacijske sposobnosti strukturiranja znanja kao posebnih, novih oblika konceptualizacije.

Međutim, u pristupima polisemiji pridjeva koji zastupaju J. Pustejovsky i B. Boguraev, D. Geeraerts i G. Dunbar te C. Paradis, o kontekstualnoj se uvjetovanosti pridjeva, kao uostalom i u Moignetovu pristupu, govori samo unutar sintagme (Adj. + N) što je djelomični odgovor na složenost pitanja o polisemiji pridjeva.

Pokazat ćemo da odabrani pridjevi koji pripadaju domeni osjećaja višeznačnu strukturu ne ostvaruju samo u atributnoj sintaktičkoj funkciji, odnosno u odnosu s imenicom kao sintagma (Adj + N), već da cjelovitost leksičke strukture ostvaruju u predikatnoj sintaktičkoj funkciji (S + biti + Adj). Time zapravo ističemo važnost utvrđivanja regularnosti u ponašanju odabranih pridjeva na sintagmatskoj razini kako bismo mogli što potpunije definirati njihovu polisemnu strukturu te time definirati njihovo mjesto na paradigmatskoj osi. Kada se pridjev nalazi u predikatnoj funkciji on otvara mjesto različitim tipovima sintaktičkih dopuna što je jasnim pokazateljem kako se enciklopedijski podaci organiziraju u značenjske podatke.

Pridjevi koji imenuju osjećaje, svoju kontekstualnu uvjetovanost, a time i polisemičnost iskazuju manje atributnom funkcijom, dakle modificirajući imenicu, a više predikatnom funkcijom. Tipični obrasci sintaktičkoga ponašanja pridjeva koji imenuju osjećaje prepoznatljiviji su kao *sintaktičke regularnosti* unutar kojih se ostvaruje stabilni dio semantičke strukture pridjeva. Za svaki je pridjev moguće utvrditi temeljne ili tipične sintaktičke okvire. Takvi **minimalni sintaktički okviri** predstavljaju tipične, regularne, u jeziku prepoznatljive sintaktičke strukture koje određuju stabilni dio semantičke strukture leksema, a odgovaraju regularnim, stabilnim konfiguracijama konceptualne strukture. Minimalni sintaktički okviri unutar jezičnoga sustava odražavaju temeljne mehanizme konceptualizacije. Oni, pak, uvode različite tipove **uporabnih varijacija** kao oblika kontekstualnih dopuna koje su jezična realizacija inovacijskih konceptualizacija koje predstavljaju kognitivno procesuiranje različitih, novih, manje tipičnih izvanjezičnih situacija. Minimalni sintaktički okviri inherentni su leksičkoj strukturi i nužni su za njezino definiranje predstavljajući strukturalno stabilni dio strukture prema kojemu se leksičke jedinice razvrstavaju i na sintagmatskoj i na paradigmatškoj razini. Minimalni sintaktički okviri omogućavaju stvaranje uporabnih varijacija i bez njih nova nijansiranja značenja ne bi ni bila moguća. Drugim riječima, naše su inovacijske konceptualizacije uvjetovane i motivirane regularnim, stabilnim konfiguracijama znanja. Minimalni sintaktički okviri predstavljaju strukturnu okosnicu polisema i temeljnim su preduvjetom za polisemizaciju leksičkih struktura.

Tako vidimo da internalistički tumačen kontekst nije jedinstvena, jednorazinska cjelina, već predstavlja slojevit, višerazinsku strukturu koja je odrazom složenosti, fleksibilnosti i dinamičnosti ljudskih kognitivnih sposobnosti. Prva ili temeljna razina bili bi **minimalni sintaktički okviri** koji određuju strukturalno stabilni dio polisemnoga leksema predstavljajući regularnosti u konceptualizaciji, dok bi druga razina bile **uporabne varijacije** koje u leksičku strukturu uvode nove koncepte koji predstavljaju kognitivno procesuiranje novih izvanjezičnih situacija. Promatramo li pridjeve koji pripadaju domeni osjećaja, vidljivo je da određene konceptualne skupine tih pridjeva pokazuju identičan stabilni dio leksičke strukture tako što središnja značenja ostvaruju unutar identičnih minimalnih sintaktičkih okvira. Time se zapravo pokazuje da se za ostvarenje stabilnoga dijela leksičke strukture konceptualizacija određenih emocija ostvaruje s pomoću jednakih kognitivnih mehanizma koji se u jeziku preslikavaju kao identične prepoznatljive sintaktičke konstrukcije. Međutim, onaj dio leksičke strukture prema kojemu se leksemi razlikuju jesu upravo različitosti uporabnih varijacija kao odraza inovacijskih konceptualizacija. Tako uočavamo: (i) da starofrancuski pridjevi koji pripadaju domeni osjećaja pokazuju konceptualne varijacije s mnogo većim značenjskim razlikama nego li se to u leksikološkim istraživanjima isticalo, te (ii) da konceptualne varijacije upućuju na moguću raznolikost i složenost srednjovjekovnih

konceptualnih struktura.

Takav nam princip hijerarhijskoga razgraničavanja konteksta na minimalne sintaktičke okvire i uporabne varijacije pruža uvid u nekoliko bitnih odrednica za opis načela organizacije polisema kao stabilnih, ali i dinamički ustrojnih struktura.

4. Pridjevi koji u starofrancuskom označuju osjećaje

Osjećaji su sve učestalija tema kojom se kognitivna lingvistika bavi. Zbog svoje apstraktne naravi dugo se osjećaje tumačilo kao psihološka stanja koja ne posjeduju konceptualnu strukturu, dakle kao pojavnosti u ljudskom psihološkom životu koje nisu dio njegova kognitivnog, a samim time i konceptualnoga sustava. Kognitivna lingvistika jasno je pokazala (Lakoff 1987, Lakoff—Johnson 1980, Kövecses 2000) da i osjećaji posjeduju konceptualnu strukturu te da one zauzimaju vrlo važno mjesto unutar ljudskog kognitivnog sustava. Kognitivna lingvistika stoga u jeziku pronalazi obrasce koji su zapravo preslika našega poimanja i iskustvenoga doživljavanja osjećaja kako bi proniknula u načine njihove konceptualizacije. Radovi koji se bave konceptualnim strukturama osjećaja na području kognitivne lingvistike uglavnom ističu važnost metaforičkih procesa s pomoću kojih čovjek poima osjećaje preslikavajući ih na neku drugu konceptualnu domenu.¹⁵ Različiti se tipovi emocija konceptualiziraju preslikavanjem na različite izvorne domene. (LJUBAV JE RAT, BIJES JE VATRA.) Zajedničko obilježje metaforički procesa jest konceptualizacija osjećaja kao reakcija potaknutih nekim izvanjskim poticajem, što pak uvjetuje određeni oblik ponašanja. Drukčije rečeno, u čitavoj se zapadnoj kulturi osjećaji razumiju kao fizička manifestacija nečime uzrokovana. Osjećaji se poimaju kao *reakcije* na određenu situaciju, odnosno kao uzrok nekom osjećaju (Kövecses 2000)¹⁶.

I izvan teorijskoga okvira kognitivne lingvistike, u radovima francuskih strukturalnih semantičara G. Kleibera (1978) i G. Matoréa (1985), pronalazimo slične teze o opisu leksika koji označuju osjećaje. Baveći se različitim konceptualnim skupinama osjećaja, oba autora ističu da je za sustavan i temeljit opis leksičkih jedinica koje označuju osjećaje potrebno opisati *manifestacije* [M] i *reakcije* [R] koje prate određene osjećaje. Motivacija takvoj tezi proizlazi iz činjenice da su se i jedan i drugi autor bavili starofrancuskom leksičkom građom. Takav opis leksičkih jedinica pomogao im je u iznošenju nekih spoznaja vezanih ne samo uz strukturu te leksičke građe, već i uz konceptualne strukture srednjovjekovlja, čime je moguće bilo rasvijetliti neke od kulturo-

¹⁵ V. Lakoff—Johnson 1980, Lakoff 1987, Kövecses 2000.

¹⁶ Na temelju te tvrdnje Z. Kövecses iznosi tezu da za domenu emocija postoji tzv. 'temeljna ili glavna metafora' EMOCIJA JE SNAGA iz koje se ostvaruju sve druge metafore, kao primjerice VATRA, PROTIVNIK i sl. (2000:146).

loških činjenica o srednjovjekovlju.

Osobitost starofrancuskoga, a vjerojatno i svakoga jezika u njegovoj srednjovjekovnoj fazi razvoja, jest, kako piše G. Matoré (1985:109), činjenica da u srednjem vijeku nije postojalo skrivanje osjećaja kao oblik konvencionalnoga ponašanja. Naime, suvremena kulturološka pravila i norme nalažu skrivanje osjećaja ili njihovo ublaženo manifestiranje. Prema Matoréovim razmišljanjima, u srednjem vijeku takve norme nisu postojale. S takvom tvrdnjom valja biti oprezan jer pitanje koje se neprestano nameće pri dijakronijskim istraživanjima takva tipa vezano je ponajprije uz metodološke mogućnosti rekonstrukcije enciklopedijskoga znanja i temeljem toga izvođenja semantičke analize leksičke građe. Ili drukčije tumačeno, koliko nam semantička analiza pomaže u rekonstrukciji enciklopedijskoga znanja razdoblja kao što je srednji vijek. Na temelju Matoréove tvrdnje može se zaključiti da su konceptualne strukture osjećaja bile složenije te da je postojalo više konceptualnih varijacija prema kojima su se osjećaji razlikovali, a koje su se imenovale manjim brojem leksičkih jedinica. Izgradnjom modela semantičkoga opisa temeljnog (i) na mogućnostima kognitivne lingvistike u dijakronijskom pristupu jeziku, i (ii) prihvaćajući neka od temeljnih načela strukturalističkog razumijevanja jezičnih struktura – pokušat ćemo vidjeti kolik se dio enciklopedijskoga znanja o nekom prošlom razdoblju uistinu takvim pristupom može rekonstruirati.

Specifičnost je konceptualizacije emocija, kako smo već tijekom rada isticali, njihovo razumijevanje kao *reakcija* na nešto što je *uzrokovalo* određenu emociju te *manifestacija* kao posljedice određenog tipa emocija. Uz Kövecsesa, Matoréa i Kleibera, i drugi lingvisti koji su se bavili konceptualizacijom osjećaja i njihovim jezičnim ostvarenjima, kao neizostavan čimbenik ističu odnos prema **standardnim izvanjezičnim situacijama**. A. Wierzbicka (1972, 1990, 1997, 1999) i P. Violi (2000) ističu da se, govorimo li o leksiku emocija, zapravo bavimo opisom tipičnih ili standardnih izvanjezičnih situacija.

U svojim semantičkim proučavanjima pridjeva kojima se imenuju osjećaji A. Wierzbicka (1972) i J. Picoche (1984) ističu da semantička struktura tih pridjeva podrazumijeva postojanje živog bića kao nužne sastavnice oko koje se ostvaruje značenje. Kako bi opisala značenje takvih pridjeva, Wierzbicka pretpostavlja postojanje temeljne semantičke strukture: *X feels Adj* (*X se osjeća Adj*). Ta konstrukcija predstavlja za Wierzbicku semantičku okosnicu oko koje se organizira leksička struktura i od koje valja poći kako bi se opisalo značenje pridjeva koji označuju osjećaje. Njezina je temeljna pretpostavka da takvi pridjevi mogu biti opisani jedino u odnosu prema standardnim izvanjezičnim situacijama. Zato Wierzbicka formulu *X feels Adj* izjednačuje s formulom *X feels as one does when* (*X se osjeća kao netko kada*). To je formula koja omogućava semantički opis pridjeva tako što uvodi standardnu izvanjezičnu situaciju kao relevantnu za definiranje semantičke strukture pridjeva. Međutim, postavlja se pitanje upućuje li ta formula na opis sveza i odnosa lek-

sičkih i konceptualnih struktura ili na konceptualizaciju osjećaja vezanu isključivo uz izvanjezične situacije u odnosu na koje se ostvaruju, a da se pritom ne zna s pomoću kojih se jezičnih obrazaca ti oblici konceptualizacije prenose u jezični sustav. Naime, Wierzbicka s pomoću te formule ne upućuje na kognitivne mehanizme, odnosno jezične obrasce s pomoću kojih određeni enciklopedijski podatak postaje funkcionalnim značenjskim podatkom. Opisu Wierzbicke nedostaje tumačenje sintaktičkoga ponašanja pridjeva ili, drugim riječima, ona ne definira *tipove* sintagmatskih odnosa ili sintaktičke strukture prema kojima bi se utvrdilo kako se izvanjezične situacije prenose u jezik te kako utječu na formiranje leksičke strukture pridjeva kojima se imenuju osjećaji. Opisu Wierzbicke nedostaje definiranje jezičnih struktura kao odraza regularnosti i inovacija u konceptualizaciji osjećaja.

Razdioba konteksta, dakle mogućih sintagmatskih odnosa, na **minimalne sintaktičke okvire i uporabne varijacije** ističe važnost različitih razina jezičnih struktura na koje se preslikava složenost i slojevitost naših konceptualizacija. Naglasivši već tijekom ovoga rada da se pridjevi koji označuju osjećaje u starofrancuskom (na temelju pretraživanja korpusa TFA¹⁷) uglavnom pojavljuju u predikatnoj funkciji, moguće je pretpostaviti da je minimalni sintaktički okvir unutar kojeg se ostvaruju: *N – estre – Adj* s glagolom 'biti' kao kopulom. Prisjetimo li se formule Wierzbicke *X feels Adj*, uočavamo sukladnost dviju konstrukcija: sintaktičke *N – estre – Adj* i semantičke *X feels Adj*. Imenica koja je tipični subjekt konstrukcije *N – estre – Adj* odnosi se na čovjeka, ljudsko biće, što je sukladno tvrdnjama J. Picoche i A. Wierzbicke da je ljudsko biće temelj semantičke strukture pridjeva za osjećaje. Zato možemo pretpostaviti minimalni sintaktički okvir koji je ujedno temelj i sintaktičke i semantičke strukture pridjeva koji imenuju osjećaje, a to je *X est Adj*, koja jasno upozorava na (X), ljudsko biće kao tipični subjekt i nositelj određenog osjećaja. Uvođenjem aktanta X – ljudsko biće u funkciji subjekta – ističe se važnost sprege sintaktičkih i semantičkih struktura za definiranje leksema. Drukčije rečeno, ono što smatramo temeljem semantičke strukture pridjeva za osjećaje (čovjek), temelj je i sintaktičke konstrukcije (subjekt) u kojoj se tipično zna-

¹⁷ Baza TFA srednjovjekovnih tekstova prikupljena je i organizirana pri LFA (*Laboratoire de Français Ancien*) Sveučilišta u Ottawu, a u suradnji sa Sveučilištem u Chicagu. Temeljna baza tekstova prvotno je bila osmišljena kao korpus starofrancuskih tekstova XII. i XIII. stoljeća. Toj temeljnoj bazi s vremenom su dodani i tekstovi XIV. i XV. stoljeća koji pripadaju razdoblju srednjofrancuskoga, i sada baza broji 103 teksta u razdoblju od 1150. do 1382. Pretraživanje korpusa TFA omogućuje vremensku razdiobu tekstova, čime se može uočiti i potvrditi dijakronijska dinamika odabranih leksičkih struktura. Za potpuniju provjeru i potvrđivanje odnosa među leksemima i unutar leksičkih struktura, kao i za potvrđivanje dijakronijske dinamike leksičkih struktura, kao referentni korpus koristimo korpus tekstova *Moyen Français*, MF (u okviru projekta *Frantexte*), koji obuhvaća 218 tekstova u razdoblju od 1330 do 1502., što predstavlja odličnu dopunu korpusu TFA.

čenje ostvaruje.

Moguće je pretpostaviti da je najčešći minimalni sintaktički okvir unutar koje svoje tipično značenje ostvaruju pridjevi za osjećaje u starofrancuskom: *X est Adj*. Takva je tvrdnja samo djelomice točna. Naime, pridjevi kojima se imenuju osjećaji u starofrancuskom se mogu podijeliti u dvije skupine: (i) na one koji tipično značenje ostvaruju upravo u tom tipu minimalnoga sintaktičkog okvira te (ii) na one koji tipično značenje ostvaruju unutar drukčijega minimalnog sintaktičkog okvira sa sintaktičko-semantičkom dopunom minimalnoga sintaktičkog okvira *X est Adj*. Ta se sintaktičko-semantička dopuna može označiti aktantom *Z*, koji pripada domeni neživoga i predstavlja na izvanjezičnoj razini uzrok [U] nekom osjećaju. Najčešće se uvodi dopunom s prijedlogom *de*, no mogući su i drukčiji tipovi dopuna te isticanje uzroka i s pomoću zavisnih rečenica. Takav je minimalni sintaktički okvir *X est Adj del(+)* *Z*. Pridjevi koji tipično značenje ostvaruju unutar tog sintaktičkoga okvira konceptualiziraju se postojanjem uzroka [U] koji kao posljedicu ima određeni tip emocije. Starofrancuski pridjevi koji tipično značenje ostvaruju unutar okvira *X est Adj* razlikuju se od skupine koja značenje ostvaruje unutar okvira *X est Adj del(+)* *Z* po tome što prvi uglavnom u domeni ‘tuge’ predstavljaju više pasivna stanja, odnosno raspoloženja, dok drugi konceptualizacijom uzroka [U] označuju trenutačan osjećaj potaknut nečime, uglavnom umjerenog intenziteta.

U ovome radu, kako smo već napomenuli, ograničit ćemo se na skupinu pridjeva koji pripadaju semantičkom polju ‘tuge’. Pokazat ćemo da je samo unutar toga polja moguće uočiti razlike u konceptualizaciji ‘tuge’ u strukturalno stabilnim značenjima pridjeva koja se ostvaruju u minimalnom sintaktičkom okviru *X est Adj* i *X est Adj del(+)* *Z*. Upozorit ćemo na uočljive promjene temeljnih minimalnih sintaktičkih okvira te na najčešće uporabne varijacije. Tako bismo mogli definirati načela organizacije višeznačnih struktura u prepoznatljivim jezičnim obrascima koji se temelje (i) na stabilnim, jeziku inherentnim odnosima (minimalnim sintaktičkim okvirima) te (ii) na uporabnim varijacijama kao kontekstualno oprimjerenim konceptima koji mogu postati stabilnim dijelom strukture, a mogu tijekom semantičkog razvoja jedinice i nestati.

5. Sintaktičko-semantičke strukture pridjeva kojima se imenuje ‘tuga’

5.1. Tri najčestotnija pridjeva kojima se imenovala ‘tuga’ u starofrancuskom prema korpusu TFA jesu: *dolent*, *triste* i *morne*. Oni tvore većinu semantičkoga polja ‘tuge’, a njihov je odnos unutar polja jasno određen njihovom čestotnošću unutar korpusa TFA u razdoblju starofrancuskog koje bi obuhvaćalo tekstove 1125–1300.

LEKSEM ČESTOTNOST

<i>Dolent</i>	214
<i>Triste</i>	59
<i>Morne</i>	44

Veća čestotnost leksičke jedinice unutar korpusa upućuje na njezinu istaknutost unutar semantičkoga polja što također određuje mjesto jedinice u konceptualizaciji ‘tuge’. Istaknutost jedne jedinice unutar polja kao što je u ovom slučaju *dolent* upućuje na to da se konceptualna struktura ‘tuge’ jednim se svojim velikim dijelom preslikavala na leksičke strukture jedinice *dolent*.

Osim po čestotnosti, *dolent* od ostala se dva leksema razlikuje upravo po minimalnom sintaktičkom okviru unutar kojega ostvaruje svoje tipično značenje i koji određuje strukturalno stabilni dio semantičke strukture oko kojega se organizira, središtu više ili manje blizak, ostatak rubnih značenja i značenjskih nijansi.

Minimalni sintaktički okvir *X est dolent de /(+)* Z predstavlja okosnicu za organizaciju stabilnoga dijela višeznačne strukture leksema *dolent*. Dopuna *del(+)*Z uvodi semantički aktant Z, koji označava neživo i uzrok je [U] određenoj emociji, odnosno tuzi. Dakle, da bi se tipičan osjećaj ‘tuge’ u starofrancuskom konceptualizirao, kognitivno je artikuliran morao biti uzrok [U] koji se jezično artikulirao najčešće dopunom *del(+)*Z. Minimalni sintaktički okvir *X est dolent del(+)*Z najčešći je kojim se uvodi uzrok [U] kao izvanjezični podatak koji se s pomoću toga sintaktičkoga okvira integrira u semantičku strukturu pridjeva *dolent*. Uzrok [U] nužan je i regularan dio standardne izvanjezične situacije koji se mentalno morao procesuirati da bi se profilirao tipični segment konceptualne domene ‘tuge’. Međutim, ti uzroci [U] ‘tuzi’ kao standardne izvanjezične situacije mogu biti različiti, odnosno semantički se aktant Z može razumijevati u odnosu na različite konceptualne domene. Postavlja se pitanje što sve može biti uzrok [U] ‘tuzi’, odnosno kojim sve konceptualnim domena aktant Z može pripadati. Internalistički tumačen kontekst jest okvir kojim se identificiraju jezični odnosi kao odraz kognitivnoga procesuiranja izvanjezičnih standardnih situacija.¹⁸ Uzrok [U] regularan je segment konceptualizacije ‘tuge’ u starofrancuskom.

Kao najčešći uzroci [U] ‘tuzi’ u minimalnom sintaktičkom okviru, uz još mnoge druge, *X est dolent del(+)*Z pojavljuje se *nouvele*, *departement*,

¹⁸ V. Violi 2000:116.

mesaventure, parole, affaire:

- a) *Moult est la reine dolente de ces nouveles* (Artu, 32)
- b) *Vostre mere fu si dolente de vostre departement* (Queste, 74)
- c) (...) *si en est tant dolente de ceste mesaventure* (Artu, 76)
- d) (...) *si en est tant dolans de ceste parole* (Artu, 213)
- e) *Qui durement estoit dolans de cest affaire* (Coinci3, 42)

Kao što se može uočiti, semantički aktant Z može pripadati različitim domenama, odnosno riječ je o različitim uzrocima [U] ‘tuzi’ koji se pak svi mogu razumjeti u odnosu na moguće apstraktnije konfiguracije znanja koje bi odgovarale domenama ‘jednostavanosti’, ‘običnosti’ ili ‘svakodnevnosti’ te se preklapaju s domenom ‘neživo’. Tako *dolent* u svom tipičnom značenju ostvaruje trenutačan, umjeren osjećaj ‘tuge’. Konkretni minimalni sintaktički okviri u kojima se u starofrancuskom jeziku konceptualizira ‘tuga’ kao trenutačan, umjeren osjećaj jesu:

X est dolent de Z
X est dolent quant/car Z
X est dolent por Z

Konceptualizacija manje tipičnog uzroka [U] očituje se unutar jezičnih struktura kao promjena tipičnoga semantičkoga aktanta Z manje tipičnim što uvjetuje promjene u semantičkoj strukturi leksičke jedinice *dolent*. Postoji i minimalni sintaktički okvir unutar kojega se aktualizira semantički aktant Y koji označava uzrok [U] tuzi i razumijeva se u odnosu na domene ‘živo’ i ‘čovjek’. Takav je minimalni sintaktički okvir:

X est dolent de Y

U tom minimalnom sintaktičkom okviru, konceptualizira se drugi tip uzroka [U] tuzi koji se razumijeva u odnosu na drugu domenu, čime njegova konceptualizacija uvjetuje promjene semantičke strukture pridjeva te upućuje na novo, strukturalno odvojeno značenje leksičke jedinice:

De son neveu, qui s'enfiche
En vanité et en luxure,
Est mout dolanz et par grant cure
Souvent le chastie et repret
Mais tant est faus que riens ne prent
De la chose qu'il die. (Coinci3, 121)

Dopuna *de Y* ne utječe na semantičku strukturu pridjeva *dolent* na jednak način kao dopuna *de Z*. Iako je i u jednom i u drugom slučaju riječ o konceptualizaciji uzroka emocionalnom stanju, domene u odnosu na koje se uzrok kao standardna izvanjezična situacija poima uvjetuje različito konfiguriranje kon-

ceptualne strukture u dvama primjerima. Minimalni sintaktički okvir *X est dolent de Y* označuje 'razočaranost nekime', što nam potvrđuje i čitavo kontekstualno okruženje unutar kojega se minimalni sintaktički okvir pojavljuje. Koncept 'razočaranost nekime' imenuje se u starofrancuskom istim pridjevom kojim se imenuje i koncept 'trenutačne, umjerene tuge', što je dijakronijski ograničeno semantičko obilježje budući da se u suvremenom jeziku imenuje drugim leksemima.

Pridjev *dolent* pojavljuje se u minimalnom sintaktičkom okviru u kojem nije konceptualno artikuliran uzrok [U] 'tuzi', tj. ne postoji dopuna *de Z/Y*. Unutar minimalnoga sintaktičkog okvir *X est dolent*, *dolent* ostvaruje rubno značenje, koje se od tipičnoga razlikuje time što ne profilira uzrok 'tuzi', ali kontekstualno oprimjeruje jedan drugi segment konceptualne strukture 'tuge', a to je 'tužan, koji jadikuje'. Naime, kontekstualne dopune koje se pojavljuju uz okvir *X est dolans* sadrže kao presliku standardne izvanjezične situacije konceptualizaciju reakcije [R] na osjećaj tuge. Reakcija se izražava glagolima koji označuju 'jadikovanje', 'jaukanje' i 'kajanje' (*repantir*, *gemir*, *lamenter* i *dementer*):

Mout fu dolans li Dieu amis
Assez gemi et lamenta
Et durement se dementa
A Dieu et a sa deuce mere (Coinci2, 219)

To rubno, manje tipično značenje pridjeva *dolent* koje se ostvaruje u drukčijem minimalnom sintaktičkom okviru time što ne aktualizira aktante *Y* i *Z* pokazuje jedno od načela organiziranja višeznačne leksičke strukture, a to je odnos različitih struktura minimalnih sintaktičkih okvira kao principa prema kojemu se ustrojava **stabilni** dio semantičke strukture leksema. Drugim riječima, minimalni sintaktički okviri (tipični i manje tipični) unutar kojih se *dolans* pojavljuje okosnicom su njegova stabilnoga dijela semantičke strukture. To rubno značenje je i dijakronijski najstabilniji dio čitave višeznačene strukture pridjeva *dolent*, koji se u vrlo ograničenoj i stilski obilježenoj uporabi u suvremenom jeziku zadržao upravo u tom značenju.

Onaj **dinamički** dio semantičke strukture ostvaruje se različitim uporabnim varijacijama koje kontekstualno, a samim time i konceptualno dopunjuju stabilni dio semantičke strukture čime nijansiraju tipično i rubno značenje.

Leksička struktura pridjeva *dolent* izražavala je razlike u intenzitetu emocije koja se proživljava. Razlikovanje intenziteta emocija ne ističe se s pomoću preciznih i ujednačenih sastavnica sintaktičkih konstrukcija. Ono kao funkcionalni čimbenik semantičke strukture upućuje na važnost definiranja različitih tipova uporabnih varijacija kao kognitivnih mehanizama s pomoću kojih su se razlike u intenzitetu konceptualizirale.

Minimalni sintaktički okvir *X est dolent* proširuje se trima različitim tipovima uporabnih varijacija kojima bismo mogli odrediti stupnjeve intenziteta 'tuge'.

Intenzitet doživljavanja pojedine emocije jasno se može raspoznati i definirati kao sastavni dio polisemne strukture leksema, a unutar leksičke strukture pridjeva *dolent* ostvaruje se u različitim tipovima uporabnih varijacija koje prenose manje tipične izvanjezične situacije. Tri su tipa temeljnih uporabnih varijacija poredanih prema konceptualizaciji stupnja intenziteta:

X est dolent + ne set que dire/ferre

X est dolent + M

X est dolent + que voldroit morir.

Ta tri tipa uporabnih varijacija koje dopunjuju minimalni sintaktički okvir *X est dolent* upućuju na varijacije u odnosu na tipičnu dopunu *de Z* i manje tipičnu *de Y*. Ti tipovi varijacija ne ostvaruju se u okvirima jasnih sintaktičkih obrazaca, već upućuju na varijacije konceptualizacije intenziteta emocija koje zasigurno nisu iscrpljene samo tim tipovima dopunama, već se može pretpostaviti da se mogu izražavati nizom varijacija. Samim time pokazuje se da postoji razlikovanje u konceptualizaciji intenziteta pojedinih emocija, ali da ono ne predstavlja stabilni dio leksičke strukture koji se ostvaruje unutar minimalnih sintaktičkih okvira, tj. prepoznatljivih i strukturalno stabilnih jezičnih obrazaca, već se funkcionalno uključuje u leksičku strukturu konceptualno preslikavajući različite izvanjezične situacije kao niz kontekstualnih dopuna koje se organiziraju oko identičnoga minimalnog sintaktičkog okvira.

Drugi stupanj izražavanja intenziteta emocija ostvaruje se uporabnim varijacijama koje preslikavaju različite tipove manifestacija [M] kao izvanjezičnih situacija. Te su varijacije manifestacija [M] velike i unutar sebe tvore leksičku mikrostrukturu s velikim preklapanjima i prepletanjima unutar kojih nije moguće jasno odrediti crte koje razgraničuju međusobno pojedine uporabne varijacije. Takva zgusnutost i nerazdvojjivost semantičkoga sadržaja leksičke jedinice jedno je od temeljnih pretpostavki prototipno organizirane polisemne strukture jer upravo takva nijansiranja jezgrenoga značenja upućuju na veću semantičku raznolikost nego li su to tradicionalni modeli semantičkoga opisa dopuštali.¹⁹ Neke od manifestacija jesu primjerice čupanje kose, bacanje na krevet, udaranje rukama, vruće suze, plač i padanje u nesvijest, kojima je svima zajedničko pripadanje jednom tipu, prilično intenzivnih fizičkih manifestacija.

Ovdje smo naznačili samo temeljne dijelove polisemne strukture leksema *dolent*, i to ponajprije one koji imaju i razlikovno obilježje u odnosu na preostala dva leksema, *triste* i *morne*. Razgraničavanjem konteksta na minimalne sintaktičke okvire i uporabne varijacije pokazali smo složenost konceptualnih struktura koje su se imenovala leksemom *dolent*, čime smo zapravo potvrdili

¹⁹ V. Geeraerts 1990, 1997.

Matoréove tvrdnje o konceptualnim varijacijama emocija u starofrancuskom kao šire i složenije nego li su to neki tradicionalni modeli semantičkoga opisa mogli istaknuti.

Takvim je modelom opisa jasno uočljiva semantičko-konceptualna razlikovnost između *dolent* i njemu dva bliskoznačna leksema *triste* i *morne* koji se nijedan ne ostvaruje u minimalnim sintaktičkim okvirima *X est Adj de Z (Y)/+P* ili (najistaknutijim) uporabnim varijacijama pridjeva *dolent*.

Pridjevi *triste* i *morne* ne artikuliraju [U] kao nužni dio konceptualizacije. Dapače, nijedan od ta dva pridjeva jezično ne aktualizira aktante Y i Z, čime se jasno ističe temeljna razlikovnost između *dolent* i njemu dva bliskoznačna pridjeva. Nepostojanje uzroka [U] kao dijela standardne izvanjezične situacije koja se kognitivno morala procesuirati da bi zauzela svoje mjesto u okviru konceptualne strukture ‘tuge’, pokazuje da se ‘tuga’ poimala i kao obilježje ljudskoga duha koje se u psihologiji naziva stanjima, odnosno raspoloženjima koja nisu uvjetovana nekim neposrednim uzrokom.

5.2. Pridjev *triste* predstavljao je mnogim leksikolozima problem pri definiranju njegove semantičke strukture. J. Picoche ne daje gotovo nikakva rješenja osim što napominje da *triste* označuje negativno emocionalno stanje (1984:410). Kleiber je nešto precizniji te ističe da *triste* označuje ‘shrvanost bolom’ koja odgovara ‘pasivnoj boli’ (1987:210–218). Također ističe da se od svojih bliskoznačnih leksema *triste* razlikuje nedostatkom manifestacija [M] kao posljedica emocionalnoga stanja.

Minimalni sintaktički okvir unutar kojega se u starofrancuskom ostvaruje središnje značenje leksema *triste* jest *X est triste de cuer*.

J'en sui forment, soiez en fis,

Triste de cuer n'est pas merveille (MirPer21, 257)

Tom se sintaktičkom konstrukcijom izražava duboko proživljavana tuga, u središtu ljudskih emocija — u srcu. S imenicom *cuer*, *triste* se pojavljuje mnogo češće u sintagmatskom odnosu nego ostala dva bliskoznačna leksema. U korpusu MF *triste+cuer* nalazimo 40 puta, dok *morne+cuer* uopće ne nalazimo. Minimalni sintaktički okvir *X est triste de cuer* razlikuje se od okvira *X est dolent de Z/Y* time što *cuer* tu ne odgovara aktantu Z kao konceptualizaciji uzroka ŠUĆ, već se razumije kao ‘mjesto proživljavanja osjećaja’, čime se ističe jačina i dubina samoga osjećaja.

U TFA (1125–1300) *triste* iskazuje intenzivno povezivanje s pridjevima koji označuju pasivnost, obamrlost, tmurnost, neaktivnost općenito. Tako se mnogo češće pojavljuje u sinonimijsko-asocijativnom nizu (SA) nego li se pojavljuje samostalno. Pridjevi s kojima ga najčešće pronalazimo u sinonimij-sko-asocijativnom nizu jesu: *morne* (tužan), *pensif* (zamišljen), *noir* (crn), *esperdue* (izgubljen), *amorte* (obamro), *coite* (tih). To nisu tipični pridjevi s kojima se

u sinonimijsko-asocijativnom nizu pojavljuje *dolent*, a od njih se svih *morne* pojavljuje uglavnom s *pensif*. Pojavljivanje *triste* u različitim SA iskazuju velik broj različitih uporabnih varijacija kao preslikavanja vrlo bliskih, ali ipak različitih inovacijskih konceptualizacija koje predstavljaju mikrostrukturu unutar semantičke strukture leksema *triste*. Svim tim pridjevima zajedničko je isticanje da je *triste* označavao osjećaj koji se proživljavao tiho, u sebi, povezujući ga s bezvoljnošću, obamrlošću i općom nezainteresiranošću.

Koncept 'tuge kao pasivnog, duboko proživljavanog stanja' osim u minimalnom sintaktičkom okviru *X est triste de cuer* ostvaruje se kao niz uporabnih varijacija konceptualno međusobno povezanih u mikrostrukturu koju možemo obilježiti kao *X est triste + SA*. Neosporno je da svaki od ovdje navedenih pridjeva koji ulazi u SA s *triste* konceptualno drukčije dopunjava središnji koncept 'tuge kao pasivnog, duboko proživljavanog stanja' te predstavlja onaj dinamički dio višeznačne strukture koji iskazuje velike mogućnosti inovacijskih konceptualizacija koje se imenuju leksemom *triste*.

5.3. Leksemu *triste* konceptualno vrlo je blizak i leksem *morne*, ali je semantički mnogo složeniji nego li to rječnici i leksikološka istraživanja ističu. Složenost njegove konceptualne, a samim time i leksičke strukture proizlazi upravo iz velikog broja različitih uporabnih varijacija koje odražavaju složenost i isprepletenost konceptualnih struktura. Iako *morne* ponajprije minimalnim sintaktičkim okvirom *X est morne* izražava koncept 'tuge kao pasivnog, duboko proživljenog stanja', kontekstualne dopune tomu temeljnom minimalnom sintaktičkom okviru utoliko su raznolike što upućuje na mnogo složeniju višeznačnu strukturu od pridjeva *triste*.

Konceptualnu varijantu leksema *morne* koju u korpusu TFA jasno možemo prepoznati, a koju nisu izražavali ni pridjevi *triste* ni *dolent*, jest 'tuga kao duboko proživljeno stanje zbog sramote ili poniženja'.

Minimalni sintaktički okvir u kojemu se ostvaruje ta konceptualna varijanta jest *Y laisse X (tot) morne*:

*O le destrier qu'Athes s'en torne,
celui lessa el tai tot morne* (Thebes 1,146)

Iz tog minimalnog sintaktičkog okvira vidljivo je da aktant *Y* utječe na *X*-ovo emocionalno stanje, a iz šireg kontekstualnog okruženja saznajemo da je nakon bitke jedan vitez ostavio drugoga da leži u blatu te se taj pritom osjećao tužno, poniženo, osramoćeno. Naime, tu konceptualnu varijantu potvrđuje i pojavljivanje pridjeva *morne* s pridjevom *hontels, honteuse* (sramotan).

Kao i *dolent*, i *morne* može konceptualizirati manifestacije [M] kao izvanjezične situacije koje se vezuju na emocionalno stanje *X est morne + M*. Manifestacije su vrlo intenzivne: bacanje na krevet, bljedoća, padanje u nesvijest, plač, čupanje kose, udaranje dlanovima, lomljenje prstiju. Uporabna varijacija *X est morne + M* upućuje na promjenu konceptualne

strukture time što se u toj uporabnoj varijaciji ne preslikava koncept ‘tuge kao pasivnog unutrašnjeg stanja’, već upravo suprotno kao ‘tuge koja se izvanjski manifestira’, što i jest primjerice još jedno od razlikovnih obilježja u odnosu na pridjev *triste* koji se u TFA veže samo jednom uz manifestaciju uzdisanja.

Pridjev *morne* nalazimo i u sintagmi *chiere morne* u značenju ‘tužna lica’ kao sintagma kojom se imenuje onoga koji iskazuje odnosno pokazuje svoje osjećaje što nisu sintagme u kojima se u starofrancuskom pojavljuju preostala dva pridjeva. U suvremenom jeziku to značenje preuzima pridjev *triste*, i to u okamenjenoj sintagmi *mine triste*.

6. Zaključak

Tumačenjem konteksta kao okvira kojim se ističu tipični i manje tipični dijelovi konceptualne podloge s pomoću kojih se razumijeva značenje nekoga leksema, istaknuli smo potrebu za razgraničavanjem konteksta prema razinama, odnosno tipovima struktura koje se njime ostvaruju. Tako razdioba kontekstualnoga okvira na dvije temeljne razine, a to su **minimalni sintaktički okvir i uporabne varijacije**, upućuju na dvije temeljne razine konfiguriranja našega znanja, odnosno ustrojavanja konceptualnih struktura. Prva, temeljna razina – minimalni sintaktički okviri koji predstavljaju okosnicu leksičkih struktura – jednako tako preslikavaju i okosnicu naših konceptualnih struktura. Na primjeru triju starofrancuskih pridjeva, vidljivo je da je *uzrok* [U] kao standardna izvanjezična situacija bio regularnim dijelom temeljne konceptualne strukture ‘tuge’ u starofrancuskom, što je uočljivo njegovim poimanjem ili razumijevanjem bilo kroz domenu ‘neživo’, bilo kroz domenu ‘živo’, preklapajući se s drugim domenama, a jezično je bio artikuliran dopunom *de Z/(Y)* kao *X est Adj de Z (Y)/+ (P)*. Rubni, manje istaknut dio konceptualne strukture ‘tuge’ tvorili su ponajprije oni segmenti u kojima se *uzrok* [U] nije konceptualno artikulirao, a koji su se jezično ostvarili u minimalnome sintaktičkom okviru *X est triste/morne* bez aktantskih dopuna. Tim smo minimalnim sintaktičkim okvirom istaknuli da je ‘tuga’ mogla biti poimana i kao ‘pasivan, duboko proživljen osjećaj’. Gotovo četiri puta veća čestotnost pridjeva *dolent* u odnosu na *triste* i *morne* u korpusu TFA nesumnjivo upućuje i na njegovu utemeljenost u konceptualizaciji ‘tuge’ u starofrancuskom. No jednako tako i sve veća istaknutost pridjeva *triste* u korpusu MF u kojemu je odnos čestotnosti *dolent* – *triste*: 343 – 302 upućuju na moguće tumačenje promjene konceptualne strukture uslijed dijakronijske dinamike konceptualnog i leksičkog sustava.

Druga razina kontekstualnoga okruženja jesu uporabne varijacije koje predstavljaju kontekstualno oprimjerenje inovacijskih konceptualizacija i konceptualnih varijacija. Varijacije konceptualnih struktura uvjetovane su temeljnim dijelovima konceptualnih struktura, što je vidljivo samom uvjeto-

vanošću uporabnih varijacija minimalnim sintaktičkim okvirima na koje se dograđuju. Uporabne varijacije vrlo često tvore mikrostrukture unutar polisemne strukture leksema koje, pak, predstavljaju relativno zatvoren sustav upravo zbog toga što samim svojim ustrojem omogućuju unošenje i prihvaćanje novih segmenata leksičkih struktura kao odraza novih konceptualizacija. Tako se prenošenje *manifestacija* [M] kao enciklopedijskih podataka koji postaju funkcionalnim semantičkim čimbenicima ostvaruje različitim kontekstualnim dopunama minimalnog sintaktičkog okvira *X est dolent/morne*. Dapače, tim smo modelom semantičkoga opisa istakli važnost manifestacija kao mogućih bitnih dijelova konceptualnih struktura osjećaja ‘tuge’ u srednjem vijeku prema kojima su se *dolent* i *morne* jasno razlikovali od *triste*. Jednako tako i pojavljivanje pridjeva u sinonimijsko-asocijativnom nizu (SA) s paradigmatički srodnim, ali značenjski ipak različitim pridjevima (*X est triste + SA*), pokazuje moguće varijacije temeljne konceptualne strukture pridjeva, čime se iskazuje dinamički ustroj konceptualnih i leksičkih struktura. I na toj se razini semantičkoga ustroja uočava razlikovnost između *triste* i preostala dva pridjeva koji se ne pojavljuju u sličnim sinonimijsko-asocijativnim nizovima, čime ponovno naziremo moguću složenost i slojevitost konceptualne strukture ‘tuge’.

Iscrpna analiza sintaktičkih struktura u kojima se određeni pridjev pojavljuje nužan je preduvjet za cjelovit opis polisemnih leksičkih struktura. Tim smo modelom analize polisemnih struktura željeli istaknuti da razdioba leksičkih struktura na onaj njezin **stabilni**, odnosno, **dinamički** ustrojen dio predstavlja jedno od temeljnih načela funkcioniranja polisemnih leksema. Teorijski okvir kognitivne lingvistike dopušta izgradnju takva modela semantičkoga opisa polisemnih struktura: (i) jer jasno naglašava odnos strukturalne **stabilnosti** i **dinamike** kao dva temeljna i međusobno uvjetovana svojstva polisemnih struktura, (ii) jer dopušta iscrpniji i cjelovitiji opis polisemnih struktura te (iii) jer ističe njihovu povezanost s ustrojem ljudskih konceptualnih struktura, a da pritom ne negira, već upravo suprotno, ističe neka od temeljnih načela strukturalne semantike kao nezaobilaznih u tumačenju funkcioniranja polisemnih leksičkih struktura.

Izgradnjom modela semantičkoga opisa koji se temelji na sprezi teorijskih postavki kognitivne lingvistike sa strukturalističkim poimanjem jezičnih struktura u dijakronijskom pristupu jeziku dopušta nazrijeti određene osobitosti ili dijelove širih struktura enciklopedijskoga znanja. Nije nam bila namjera govoriti o cjelovitoj rekonstrukciji enciklopedijskoga znanja, ali nam je bila – pokušati rasvijetliti neke njegove elemente.

Literatura

- Albertazzi, L. (ur.) *Meaning and Cognition*. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins.
- Cuyckens, H., B. Zawada (ur.). 2001. *Polysemy in Cognitive Linguistics*. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins.
- Dunbar, G. 2001. Towards a cognitive analysis of polysemy, ambiguity, and vagueness. *Cognitive Linguistics* 12(2001):1, 1–14.
- Fauconnier, G., M. Turner. 2003. Polysemy and conceptual blending. U knj. B. Nerlich, Z. Todd, V. Herman, D. D. Clarke (ur.), *Polysemy – Flexible Patterns of Meaning in Mind and Language*. Berli, New York : Mouton de Gruyter.
- Fillmore, Ch. 1977. Scenes-and-frame-semantics. U knj. A. Zampolli (ur.), *Linguistic Structure Processing*. Amsterdam : North Holland.
- Gibs, R.W., T. Matlock Jr. 2001. Psycholinguistic Perspectives on Polysemy. U knj. Cuyckens–Zawada (ur.).
- Geeraerts, D. 1990. Homonymy, Iconicity and Prototypicality. *Belgian Journal of Linguistics (Diachronic Semantics)* 5, 1990, 49–74.
- Geeraerts, D. 1993. Vagueness's puzzles, polysemy's vagaries. *Cognitive Linguistics* 4(1993):3, 223–272.
- Geeraerts, D. 1997. *Diachronic Prototype Semantics – A Contribution to Historical Lexicology*. Oxford : Clarendon Press, Oxford.
- Guillaume, G. 1988. *Principi teorijske lingvistike*. Zagreb : Globus.
- Kleiber, G. 1978. *Le mot «ire» en ancien français (XIe–XIIIe siècles) – Essai d'analyse sémantique*. Paris : Klincksieck.
- Kövecses, Z. 2000. Force and emotion. U knj. L. Albertazzi (ur.).
- Lakoff, G. 1987. *Women, Fire and Dangerous Things, What Categories Reveal About Mind*. Chicago : University of Chicago Press.
- Lakoff, G., M. Johnson. 1980. *Metaphors we live by*. Chicago, London : The University of Chicago Press.
- Langacker, R.W. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford : Stanford University Press.
- Langacker, R.W. 2000a. *Grammar and Conceptualization*. Berlin, New York : Mouton de Gruyter.
- Langacker, R.W. 2000b. Why a mind is necessary: Conceptualization, grammar and linguistic semantics. U knj. Albertazzi (ur.).
- Martin, W. 2001. A Frame-Based Approach to Polysemy. U knj. Cuyckens–Zawada (ur.).
- Matoré, G. 1985. *Le vocabulaire de la société médiévale*. Paris : P.U.F.
- Moignet, G. 1981. *Systématique de la langue*. Paris : Klincksieck.
- Moignet, G. 1988. *Grammaire de l'ancien français*. Paris : Klincksieck.
- Paradis, C. 2000. Reinforcing Adjectives: A cognitive semantic perspective on grammaticalization. U knj. B.-O. Ricardo, D. Denison, R. M. Hogg, C.

- B. McCully (ur.), *Generative Rheory and Corpus Studies*. Berlin, New York : Mouton de Gruyter.
- Paradis, C. 2001. Adjectives and boundednes», *Cognitive Linguistics* 12(2001): :1, 47–65.
- Picoche, Jacqueline. 1984. *Le vocabulaire psychologique dans les Chroniques de Froissart: Le plaisir et la douleur*. Amiens : Publications du Centre d'Etudes Picardes.
- Pustejovsky, J., B. Boguraev. 1996. *Lexical Semantics in Context*. U knj. J. Pustejovsky, B. Boguraev (ur.), *Lexical Semantics – The Problem of Polysemy*. Oxford : Clarendon Press.
- Taylor, J.R. 1995. *Linguistic Categorization – Prototypes in Linguistic Theory*. Oxford : Clarendon Press.
- Taylor, J. R. 2003. *Cognitive Grammar*. New York : Oxford University Press.
- Tuggy, D. 1993. Ambiguity, polysemy and vagueness. *Cognitive Linguistics* 4(1993):3, 273–290.
- Ullmann, S. 1969. *Précis de sémantique française*. Berne : A. Francke.
- Violi, P. 2000. Prototypicality, typicality, and context. U knj. Albertazzi (ur.).
- Wierzbicka, A. 1972. *Semantic Primitives*. Frankfurt : Athenäum Verlag.
- Wierzbicka, A. 1992. *Semantics, Culture and Cognition*.
- Wierzbicka, A. 1997. *Understanding Cultures Through Their Key Words*, New York, Oxford : Oxford University Press.
- Wierzbicka, A. 1999. *Emotions across Languages and Cultures*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Žic-Fuchs, Milena. 1991. *Znanje o jeziku i znanje o svijetu*. Zagreb : Biblioteka SOL.

La polysémie des adjectives: l'interaction des structures sémantiques et syntaxiques

Résumé

L'article traitant le problème de la polysémie lexicale des adjectives démontre que le comportement syntaxique des adjectives dans les structures syntaxique différentes influence d'une manière considérable la structure polysémique des adjectives. L'auteur trouve que un des principes du fonctionnement des structures polysémiques qui doit être analysé soigneusement est la relation entre la stabilité et le dynamisme structurale. Le cadre théorique de la linguistique cognitive a permis la construction d'un modèle de l'analyse sémantique qui actualise ce principe du fonctionnement et qui au même temps ne nie pas les méthodes de la sémantique structurale.

Ključne riječi: polisemija, pridjevi, kognitivna lingvistika, strukturalna semantika, dijakronija, starofrancuski jezik

Key words: polysemy, adjectives, cognitive linguistics, structural semantics, diachrony, Old French language